

УДК 94 (477)

DOI: <https://doi.org/10.35774/gsip2024.02.077>

Інна МАРКІВ

*кандидат історичних наук, доцент,
Західноукраїнський національний університет
Тернопіль, Україна*

ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-5920-1526>

Оксана ГОМОТЮК

*доктор історичних наук, професор,
Західноукраїнський національний університет
Тернопіль, Україна*

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2856-8541>

ЄВГЕН ОЛЕСНИЦЬКИЙ – ПРОВІДНИК УКРАЇНСЬКОГО СЕЛЯНСТВА

Анотація. Відстежено особливості функціонування товариства «Сільський господар» від заснування і до реорганізації. Проаналізовано обставини очолення товариства Є. Олесницьким у 1909 р. та його перебудови на нових засадах, як представницької інституції українського селянства. Показано роль першої хліборобської виставки у Східній Галичині у реформуванні «Сільського господаря». Досліджено нові завдання діяльності та перспективи розвитку інституції, запропоновані її головою Є. Олесницьким.

Акцентовано на фактах отримання «Сільським господарем» державних субвенцій, як фінансового відшкодування для галицько-українських селян за несправедливі міжнародні торговельні угоди. Визначено основні аспекти діяльності товариства на чолі з Є. Олесницьким у напрямі реорганізації тваринництва, рільництва, регуляції рік тощо. Досліджено працю «Сільського господаря» із забезпечення галицько-українських селян засобами виробництва, кормами, насінням, а також заходи з реалізації сільськогосподарської продукції.

Показано ефективність інституції через здійснення нею таких функцій управління, як контроль і облік діяльності філій, ретельне ведення діловодства, вдосконалення статуту, забезпечення чіткої організаційної та адміністративної структури, співпрацю з іншими державними господарськими організаціями тощо. Зафіксовано плани голови товариства «Сільський господар» Є. Олесницького з післявоєнної економічної відбудови краю.

Ключові слова: Є. Олесницький, товариство «Сільський господар», громадсько-економічна діяльність, галицько-українське селянство.

Inna MARKIV

*PhD in History, Associate Professor
Western Ukrainian National University
Ternopil, Ukraine*

ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-5920-1526>

Oksana HOMOTUK

*Doctor of History, Professor
Western Ukrainian National University
Ternopil, Ukraine*

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2856-8541>

YEVHEN OLESNYTSKYI – THE GUIDE OF THE UKRAINIAN PEASANTRY

Abstract. The peculiarities of the functioning of the «Silskyi Hospodar» society from its foundation to reorganization have been tracked. The circumstances of the leadership of the society by Y. Olesnytskyi in 1909 and its reconstruction on new foundations as a representative institution of the Ukrainian peasantry are analyzed. The role of the first agricultural exhibition in Eastern Galicia in the reformation of «Silskyi Hospodar» is shown. The new tasks of the institution's activities and prospects for the development of the institution, proposed by its head Y. Olesnytskyi, were studied.

Emphasis is placed on the facts of the «Silskyi Hospodar» receiving state subsidies as financial compensation for Galician-Ukrainian peasants for unfair international trade agreements. The main aspects of the activity of the association headed by Y. Olesnytskyi in the direction of reorganization of animal husbandry, agriculture, rivers regulation, etc. have been determined. The work of the «Silskyi Hospodar» in providing Galician-Ukrainian peasants with means of production, fodder, seeds, as well as measures for the sale of agricultural products, was studied.

The effectiveness of the institution is shown through its implementation of such management functions as control and accounting of the activities of branches, careful management of records, improvement of the charter, provision of a clear organizational and administrative structure, cooperation with other state economic organizations, etc. The plans of the chairman of the «Silskyi Hospodar» association Y. Olesnytskyi for the post-war economic reconstruction of the region have been recorded.

Keywords: Y. Olesnytskyi, «Silskyi Hospodar» society, social and economic activity, Galician-Ukrainian peasantry.

Постановка проблеми. Євген Олесницький – видатний галицько-український громадсько-політичний діяч, економіст, кооператор, політик, парламентарій другої половини XIX – початку XX ст. А ще – адвокат, журналіст,

соціально-культурний діяч, і, взагалі, всебічно обдарована особистість, універсалізму та ефективності якої можна щиро дивуватися. Усім своїм життям і багатогранною плідною діяльністю Є. Олесницький захищав соціально-економічні інтереси галичан, сприяв культурно-просвітницькому розвитку галицького українства, боровся за українську національну ідею. Упродовж кількох десятиліть він був одним із лідерів та організаторів громадсько-економічного і національно-політичного життя Східної Галичини.

Чи не найбільшими є заслуги Є. Олесницького в економічній сфері, де українцям досягти значних результатів найважче. Громадський діяч прислужився українському кооперативного руху, будучи організатором і провідником у господарських товариствах місцевого, крайового і навіть загальнодержавного масштабу. Також Є. Олесницький належав до числа заслужених керівників крайового господарського товариства «Сільський гоподар». Економіст сприяв розвитку українського села завдяки реорганізації й розбудові «Сільського господаря» та перетворенню його на головну селянську господарську інституцію Східної Галичини, яка стала виразником інтересів українських аграріїв перед крайовими і державними органами влади. Саме ця сторінка біографії Є. Олесницького стала предметом нашого наукового зацікавлення.

Аналіз досліджень і публікацій. Комплексне висвітлення заявленої наукової проблеми залишилося поза межею історичних розвідок.

Першою спробою більш-менш систематизованої оцінки життя і діяльності Є. Олесницького була брошура В. Бачинського «Народний трибун». Автор фрагментарно простежив багатий та повчальний життєпис політика від народження і до смерті. У стислій формі відтворено громадську, адвокатську, парламентську й економічну діяльність «народного трибуна», в якій, як охарактеризував один з перших біографів Є. Олесницького, «червоною ниткою пробивається... розбуджування національної свідомости» [Бачинський, 1938].

Важливе місце у циклі діаспорних праць, що дали оцінку діяльності Є. Олесницького, займає ґрунтовна монографія І. Витановича «Історія українського кооперативного руху». Автор простежив важливі напрями праці Є. Олесницького в організації громадської агрономії й сільськогосподарської кооперації галицьких українців, а також розкрив особливості його взаємин з іншими впливовими суспільними діячами того часу, з якими він активно співпрацював у господарській сфері. Дослідник вказав на вагомий внесок кооператора у налагодження економічного життя українців Східної Галичини, у розвиток українського села завдяки переходу аграріїв до цивілізованих і прибуткових методів господарювання й організації громадської самопомоги [Витанович, 1964].

До перших статей в незалежній Україні, автори яких намагалися відкрити ім'я Є. Олесницького широкому загалу нинішнього покоління українства, належали розвідки Р. Матейка, зокрема «З когорти славних синів України:

(Ретроспективний погляд на життя та діяльність Євгена Олесницького)» [Матейко, 1999].

Важливі аспекти життєвого шляху Є. Олесницького містять дослідження сучасних науковців. Так, окремі сторінки його багатогранної діяльності та творчої спадщини систематизовано і проаналізовано у статтях Т. Гелей і Я. Заніка «Євген Олесницький (1860–1917)» [Гелей і Занік, 1999] та Я. Заніка «Євген Олесницький і початок української молочарської кооперації в Галичині» [Занік, 1998].

Досить цінними для досліджуваної проблеми є монографії українських дослідників. Так, факти про діяльність Є. Олесницького на чолі товариства «Сільський господар» наведені у дослідженні Л. Рєви-Родіонової «Українське товариство «Сільський господар» 1899–1944 рр. Історія. Досвід» [Рєва-Родіонова, 2000].

У контексті досліджуваної проблеми помітне місце займають краєзнавчі розвідки, серед яких виділимо працю Ю. Бородавки «В своїй хаті своя й правда, і сила, і воля» [Бородавка, 1995].

Постать Є. Олесницького настільки непересічна, знакова і видатна, його діяльність така титанічна, універсальна і результативна, що вона продовжує привертати увагу сучасних дослідників. Хоча їхні праці носять переважно популярно-публіцистичний характер, зокрема, це роботи В. Плисюка [Плисюк, 2004], Л. Пинди [Пинда, 2015], А. Баран [Баран, 2016], Н. Карпенкової [Карпенкова, 2017], Б. Тищика [Тищик, 2019], М. Дністрянського [Дністрянський, 2023].

Мета статті. Базуючись на джерельних матеріалах, показати основні напрями, зміст і результати економічної діяльності Є. Олесницького як одного з очільників товариства «Сільський господар».

Виклад основного матеріалу. Економічна політика Австро-Угорщини на західноукраїнських землях у II половині XIX – на початку XX ст. була спрямована на консервацію традиційної системи соціальних відносин і відсталого господарства. Вихід з економічного зубожіння українського села був знайдений на шляху громадської просвітницько-економічної самоорганізації й самооборони. Агрономічна допомога сільським виробникам стала складовою реформування аграрного сектора економіки. Вона ґрунтувалася на свідомій, творчій, господарській самодіяльності хліборобського населення. У Східній Галичині термін «громадська агрономія» засвоївся під впливом товариства «Сільський господар» [Рєва-Родіонова, с. 24–26].

Практична громадсько-економічна діяльність «Просвіти» і кооперативних союзів, позитивно впливаючи на господарську працю селян, не презентувала інтересів хліборобського стану і не мала доступу до аграрної політики Австро-Угорщини. Провідники українського економічного життя розуміли життєву необхідність заснування окремого сільськогосподарського товариства, яке займалося б агрокультурним поступом і організацією виробничого процесу селянських господарств, взяло б на себе агрономічну допомогу та захист прав селян.

Таку необхідність розумів і тодішній лідер галицьких українців Є. Олесницький: «Ми закладали розмаїті товариства, з котрих дійсно користали і хлібороби, однак жадне з них не було виключно їм і їх інтересам посьвячене, жадне не було спосібне до організації, до зєднання цілого хліборобського стану в одну цілість» [Олесницький, 1910, с. 4].

Відповідним товариством став «Сільський господар», заснований 1899 р. у м. Олеську Золочівського повіту заходами священників Томи та Юліана Дуткевичів з метою поліпшення добробуту селян шляхом піднесення сільського господарства і захисту селянських інтересів [«Сільський господар», 2000, с. 2830]. У 1899–1903 рр. товариство «Сільський господар» працювало як садівничо-городницьке [Рева-Родіонова, с. 62–63].

Зрозумівши значення господарського товариства для економічного розвитку села, громадські діячі розпочали працю з його реорганізації, щоб тереном діяльності була ціла Східна Галичина. Із цією метою «Сільський господар» перебудовано з місцевого у крайовий із центром у Львові (грудень 1903 р.) [Храпливий, 1938, с. 48]. Рішення про це було прийнято ще на спільному господарському з'їзді «Просвіти» і «Сільського господаря» (11 червня 1903 р.) [Творидло, 1910, арк 29–30].

У той час у пресі відбувалася дискусія: чи потрібно «Сільському господарю» розширювати сфери своєї діяльності на цілий край, чи впливова, фінансово сильна «Просвіта» має поглиблювати економічну організацію [Творидло, 1910, арк. 30].

У 1904 р. «Сільський господар» перетворився на дворівневе товариство з центральним правлінням (централєю) в Львові та правом створювати філії на території Східної Галичини. Проте діяльність організації, в основному технічно-рільнича й агропросвітницька, не виходила за межі Бродівського та Золочівського повітів і залишалась малопомітною [«Сільський господар», 2000, с. 2830]. Бракувало фінансових засобів. Так, влада не задовольнила клопотання Є. Олесницького 1907 р. про надання товариству 12 тис. крон субвенцій [Тов. «Сільський Господар», 1908, с. 7].

«Сільський господар» продовжував опиратися на матеріальну допомогу «Просвіти», у будинку якої навіть розміщував свій офіс [Творидло, 1910, арк. 30–31].

Такі проблеми змушували шукати шляхи подолання організаційного хаосу в економічній праці. Все частіше лунали заклики про необхідність створити інституцію, яка зібрала б воєдино розрізнені починання громадської агрономії, сільської кооперації, а також станового представництва селян.

Проте іноді звучали і діаметрально протилежні думки. Про це писав М. Творидло (референт господарських справ «Сільського господаря»): «У нас можна було почути голоси, що «Сільський Господар» не конче потрібний, бо те все може зробити кооперація... сповнити «Просвіта». Аж найшовся чоловік, що своєю енергією доконав цього, що «Сільський Господар» відіграв

перед війною і в часі війни, велику роль в сільсько-господарському поступі» [Творидло, 1930, с. 152–153].

Практичне реформування «Сільського господаря» очолив саме Є. Олесницький. Він запропонував перебудувати товариство у свідому своїх станових і національних інтересів корпорацію українського селянства, яка стала б представницею інтересів рільництва у Східній Галичині, відстоювала головні вимоги аграріїв, боролася за власну українську економічну політику в межах Австро-Угорщини, сприяла б радикальній організаційно-технологічній перебудові селянських господарств, отримувала державну допомогу за прикладом польських товариств [Рева-Родіонова, с. 66].

Загальні збори «Сільського господаря» 10 червня 1909 р. розпочали реформування товариства. Воно стало становою селянською організацією з такими завданнями: дбати про піднесення добробуту українського народу шляхом розвитку сільського господарства і домашніх промислів; захищати хліборобській промисловій інтерес населення перед владою та законодавством; засновувати споживчі, виробничі, кредитні, рільничо-промислові та інші спілки; поширювати серед населення знання про економічні справи за допомогою мандрівних вчителів, шляхом видання часописів, організацією читалень, бібліотек і шкіл; влаштовувати з'їзди, віча, курси, виставки; створювати зразкові господарства, розплідні стаї, дослідні станції; призначати нагороди за зразкове ведення господарства, давати стипендії на економічні студії; бути посередником при купівлі та продажі землі, сільськогосподарської техніки, домашніх тварин; рекомендувати способи заробітку, прищеплювати любов до праці тощо [Устав товариства, 1909, арк. 1–2].

За статутом 1909 р. товариство було реформоване на трирівневу організацію: центральна у Львові – повітові філії – «кружки» (гуртки) у селах. Відповідно основними органами «Сільського господаря» були загальні збори, Головний відділ, філіяльні відділи і господарські «кружки» [Устав, 1909, с. 1–23].

Головний відділ товариства мав висловлювати оцінку аграрної політики уряду, вносити меморіали до крайових і центральних органів правління, дбати про репрезентацію «Сільського господаря» в органах господарської адміністрації [Витанович, с. 153]. Основними завданнями загальних зборів були вибори Головного відділу і прийняття звіту діяльності товариства [Устав товариства, 1909, арк. 4 зв.–5].

10 вересня 1909 р. у Львові видано відозву «До руських селян-хліборобів...», в якій укротре акцентувалося на необхідності захисту економічних інтересів українського селянства окремим товариством [Обіжники, 1910–1911, арк. 1].

Реформування господарської інституції Східної Галичини збіглося в часі з першою хліборобською виставкою у Стрию (19–27 вересня 1909 р.). Її організаційний комітет очолював Є. Олесницький [Бородавка, с. 54–55], який відіграв ключову роль у підготовці та проведенні заходу, виконуючи функції директора [Катальог, 1909, с. 4]. Виступаючи на відкритті, він відзначив: «Ведені бажанєм висунути економічну роботу на перший плян нашої народної

акції, заохочені успіхами своїх дотеперішних починів в сім напрямі, зважили ся стрийські народні інституції... вивести перед ширший світ результати дотеперішньої праці руского хлібороба, показати плоди його трудів в області рільництва» [Бурбела, 1909, с. 3]. Є. Олесницький закінчив промову високою оцінкою селянства, в ім'я якого було проведено захід.

На перших порах ідея організації виставки здавалась нездійсненною. Лише активна підтримка української громадськості зробила її доконаним фактом. Те, що можна було побачити у Стрию, свідчило про розвиток матеріальної культури і духовної творчості народу [Гелей і Занік, с. 161].

Хліборобська виставка, на думку Є. Олесницького, здатна впливати на творчі сили народу та створення сприятливих умов не тільки економічного, а й політичного і духовного розвитку. Такий захід загалом повинен стати важливим чинником подальшого реформування селянського господарства як необхідної умови боротьби за економічну незалежність [Гелей і Занік, с. 161].

Виставка пройшла на високому рівні, який зробив би честь і великому місту. Виданий каталог заходу на 80 сторінках складався з трьох розділів: інформаційного, переліку експонатів та рекламного. Були зайняті 17 залів Народного дому Стрия, а частина експонатів розміщувалась на подвір'ї. Всього їх налічувалось майже 4 тис. Колекціонери-городники, землероби, птахівники, пасічники, мисливці представили свої експонати [Бородавка, с. 55].

Господарську виставку протягом 18 днів роботи відвідало 32000 чоловік, у тому числі й гості з-за кордону [Матейко, с. 3]. Для Є. Олесницького це був особливий момент, адже захід підсумовував результати його багаторічної праці: «Маю це почуття і пересвідчення, і чує це певно з нами і цілий український нарід, що стоїмо перед моментом, що запишеться незаперечними буквами в історії нашого культурного розвитку» [Бачинський, с. 24]. Слова Є. Олесницького стали пророчими.

Під час роботи виставки 23 вересня 1909 р. у Стрию відбулися надзвичайні загальні збори «Сільського господаря», що започаткували новий етап його історії [Хліборобска, 1909, с. 1]. Засідання відкрив заступник голови інституції Т. Дуткевич. Він оголосив тему виступу Є. Олесницького і запропонував обрати його керівником зборів. Ці пропозиції було одногосно прийнято [Руске, 1909, с. 11].

Є. Олесницький подякував А. Шептицькому за висловлені ним думки, а відтак привітав гостей з Наддніпрянщини і Буковини. Далі він разом з С. Онишкевичем обґрунтували необхідність крайового сільськогосподарського товариства, виклали його завдання і програму діяльності. Так, Є. Олесницький виголосив реферат про цілі «Сільського господаря» та організацію хліборобів з метою піднесення їх добробуту. Промова С. Онишкевича ґрунтувалася на оцінці статистичних даних [Руске, 1909, с. 11].

Зупинимось докладніше на доповіді Є. Олесницького на тему «Задачі нашої краювої хліборобської організації», в якій автор охарактеризував ті причини, які викликали необхідність реформування «Сільського господаря» як представницької інституції українського селянства. Якщо промисловці, купці,

ремісники, чиновники мали свої фахові організації, партії, то «...хлібороб-мужик, найбільше потребує допомогти має її найменше, а властиво не має її зовсім». У той час, коли чеські або німецькі селяни об'єдналися у товариства, які здійснювали вплив на постанови обраних від народу депутатів, то у Східній Галичині діяло ц. к. Галицьке товариство господарське, як репрезентація селянства, але фактично лише польського. Якщо промисловець, купець встановлював ціну на свою продукцію, то селянин не міг захищати власне право на працю без допомоги станової інституції. Політичні інтереси примушують Австро-Угорщину заключати угоди, шкідливі для аграрія, з чим останній самотужки не в силі боротися. Державне відшкодування рільникам за торговельні угоди з балканськими країнами опиниться в руках ц. к. Галицького товариства господарського, якщо йому не буде протиставлено хоч приблизно рівносильної інституції. Внутрішня державна політика у сфері сільського господарства (уладнання ветеринарських проблем, меліорації, регуляції рік, залізничних тарифів тощо) також може здійснюватися в залежності від того, як інтереси селян будуть представлені у Галицькому сеймі та австрійському парламенті. Однак заходи депутатів, що добиваються асигнувань для українських селян, приречені на невдачу, оскільки парламентарі не мають повноважень отримувати і розпоряджатися такою допомогою. Вони чують як докір слова: «Ви не маєте свого товариства, котре би репрезентувало хліборобський стан! Ми знаємо в Галичині лише «ц. к. Товариство господарське!» [Олесницький, Ч. 21, 1909, с. 6–8]. Таким чином, існування крайової селянської організації, на думку Є. Олесницького, мало як економічне, так і політичне значення. Перед нею постали такі завдання: утримання малих і середніх рільничих господарств через допомогу в набутті землі, конверсія (заміна) іпотечних селянських боргів, контроль за здійсненням парцеляції. Дані функції інституція покликана виконувати у вищій фазі свого розвитку. А до цього моменту вона повинна займатися розведенням і реалізацією худоби; влаштуванням дослідних полів для обробітку сіножатей, пасовищ, полонин, а також вирощування кормових рослин, збіжжя; піднесенням продуктивності праці у садівництві, городництві, пасічництві; забезпеченням селян штучними добривами, насінням, знаряддями праці; меліорацією необроблених земель; влаштуванням господарських шкіл, курсів, викладів і т. д. [Олесницький, Ч. 23, 1909, с. 3–5]. Ось такими Є. Олесницький бачив передумови і перспективи розвитку «Сільського господаря».

На пропозицію знаного кооператора та економіста ухвалено утворити п'ять відділів: економічно-правничий, господарсько-технічний, розведення худоби, садівничо-городничо-пасічницький і торговельний [Руске, 1909, с. 11].

Був обраний Головний відділ «Сільського господаря». Є. Олесницький став президентом (головою) [Наша, 1909, с. 2] та очолював товариство протягом 23. 09. 1909 – 12. 05. 1913 рр., до 1917 р. залишався заступником голови і провідником правничо-економічної секції [Рева-Родіонова, с. 336]. І. Витанович зауважив: «Нарешті станова організація й економічні справи українського села

об'єднуються в Крайовому Товаристві «Сільський Господар», а на його чолі стає може найкращий вибранець громадянства – д-р Євген Олесницький» [Витанович, с. 152].

Одразу ж почалася праця щодо створення організаційної мережі товариства [Рева-Родіонова, с. 67]. Є. Олесницький із рядом своїх однодумців об'їжджав східногалицькі повіти, створюючи місцеві осередки установи, яка вже через кілька місяців мала 57 філій у 43 повітах [Наша, 1909, с. 2]. Напередодні Першої світової війни гуртки товариства діяли у двох третинах українських громад краю [Занік, с. 169].

Тепер, коли керівництво установою взяв у свої руки Є. Олесницький, вона вже не потребувала підтримки з боку «Просвіти». Навпаки, «Сільський господар» полегшив її завдання, виключивши з діяльності економічний напрям. «Просвіта» могла зосередитись на праці в інших сферах [Творидло, 1910, арк. 31].

Із 1909 р. «Сільський господар» проводив субвенційовану державою роботу, яка відповідала інструкціям Міністерства сільського господарства [Обіжники, 1910–1911, арк. 23]. Головний відділ на чолі з Є. Олесницьким у 1911 р. констатував, що успішність праці товариства над піднесенням рільничої культури в краї зумовлена активною діяльністю філій і гуртків. Із огляду на це, вони повинні докласти максимум зусиль для отримання власної фінансової допомоги [Вісти, Ч. 22, 1911, с. 336].

Важливими фактами в історії «Сільського господаря» були такі події. У 1909 р. австрійський парламент заключив торговельні угоди з Румунією і балканськими державами про ввезення худоби на землі імперії [Олесницький, Ч.16–17, 1909, с. 3]. Як відшкодування за збитки для сільського господарства Австро-Угорщини, спричинені угодами, влада виділила для галицьких (українських і польських) економічних організацій 400 тис. крон. У цій справі, попри старання українських депутатів, у тому числі Є. Олесницького, працювала й очолена ним правничо-економічна секція «Сільського господаря». Вносилися відповідні звернення до крайового сейму та віденського парламенту, що констатували шкідливість даних угод [Олесницький, 1910, с. 10]. Врешті було виділено 1/3 суми українцям, а 2/3 – полякам.

Дотація організації, призначена Міністерством сільського господарства від 19 грудня 1910 р. з державних фондів на суму 1333333 крони, вважалася найважливішою [Звіт, 1914, с. 15]. Товариство вперше отримало державну субвенцію (1911), яка зразу ж дала можливість поглибити економічну працю [Членам, 1911, с. 69]. «Сільський господар» став однією з найбільших господарських організацій Австро-Угорщини, що розгорнула свої сфери впливу на цілу Східну Галичину. 1911 р. державна і крайова влада фактично визнала інституцію репрезентацією інтересів українського селянства. Цей факт підкреслив голова товариства на чергових загальних зборах 25 березня 1912 р. [Звичайні, 1912, с. 97].

Крайове господарське товариство «Сільський господар» під головуванням Є. Олесницького розгорнуло послідовну та систематичну працю з громадської агрономії серед українців Східної Галичини. Чи не найважливішим напрямом його діяльності було тваринництво, яке внаслідок сприятливої кон'юнктури (дешеве збіжжя і зростання попиту на м'ясо) могло стати важливим фактором рентабельності селянських господарств [Обіжники, 1910–1911, арк. 5].

Щоб раціонально використати державні асигнування, Головний віділ установи, очолений Є. Олесницьким, закликав філії 9 жовтня 1910 р. здійснити організаторську роботу для будівництва стаєнь і гноєсховищ. Надавалось значення і підготовці інспекторів для розведення худоби [Обіжники, 1910–1911, арк. 5–5 зв.].

Товариство приділяло увагу і реконструкції вже збудованих сільськогосподарських приміщень. Так, відповідні рішення годівельної секції затвердив Головний віділ на чолі з Є. Олесницьким 1 січня 1912 р. [Обіжники, 1912, арк. 11].

Використовуючи частину державних субвенцій, «Сільський господар» на 1912 р. збудував уже 30 взірцевих стаєнь [Реферати, 1912, арк. 7 зв.–8]. 1912 р. гноєсховищ було 40 [Реферати, 1912, арк. 1], а в 1913 р. споруджено ще 8 [Звіт, 1914, с. 107].

Часто виникали проблеми, пов'язані з нестачею або відсутністю державних субвенцій. Так, попри старання товариства й української парламентської репрезентації 1911–1913 рр. не було допущено «Сільський господар» до участі в державних і крайових годівельних субвенціях [Звіт, 1913, с. 5]. Про цю проблему згадував Є. Олесницький у своїх виступах [Реферати, 1912, арк. 5 зв.], [Звичайні, 1912, с. 98].

У жовтні 1910 р. запропоновано Міністерству сільського господарства і Крайовому Виділові подання громад про закупівлю для них бугаїв високопродуктивних порід [Обіжники, 1912, арк. 2], [Обіжники, 1910–1911, арк. 6]. Ними вдалося забезпечити 29 громад у 1911 р. [Звичайні, 1912, с. 98] і 6 у 1913 р. [Звіт, 1914, с. 105].

Значну увагу «Сільський господар» також приділяв влаштуванню за свої кошти хлівів для розплоду тварин [Звичайні, 1912, с. 98].

Виходячи з того, що найголовнішим продуктом збуту селянських господарств були свині, 15 серпня 1911 р. товариство закликала своїх членів не легковажити з хворобами тварин. Щеплення мало здійснюватися на кошти Крайового Виділу [Обіжники, 1910–1911, арк. 14–14 зв.].

(Продовження у наступному номері журналу)